

247-модда. Солиқ базасини аниқлашнинг умумий қоидалари

Товарларни (хизматларни) реализация қилишда солиқ базаси солиқ тўловчи томонидан ушбу бобга мувофиқ ўзи ишлаб чиқарган ёки олган товарларни (хизматларни) реализация қилишнинг ўзига хос хусусиятларига қараб аниқланади.

Товарларни Ўзбекистон Республикаси ҳудудига олиб киришда солиқ базаси солиқ тўловчи томонидан ушбу бобга ва божхона тўғрисидаги қонун ҳужжатларига мувофиқ аниқланади.

Солиқ базасини аниқлаш чоғида товарларни (хизматларни) реализация қилишдан олинган тушум солиқ тўловчининг ушбу товарларга (хизматларга) пулда ва (ёки) натура шаклларидаги тўлов, шу жумладан қимматли қоғозлар билан ҳақ тўлаш сифатида олинган барча даромадларидан келиб чиққан ҳолда ҳисобга олинади.

Солиқ базасини аниқлаш чоғида солиқ тўловчининг чет эл валютасида ифодаланган тушуми (харажатлари) ушбу Кодекснинг **242-моддасида** белгиланган товарларни (хизматларни) реализация қилиш бўйича айланма амалга оширилган санада Ўзбекистон Республикаси Марказий банки томонидан белгиланган курс бўйича миллий валютада қайта ҳисоблаб чиқилади.

Агар сотувчи ва харидор ўртасидаги шартномада товарларга (хизматларга) чет эл валютасида белгиланган суммага тенг бўлган суммадаги миллий валютада ҳақ тўлаш назарда тутилган бўлса ҳамда бунда реализация қилинган товарларга (хизматларга) ҳақ тўланган сана уларни

реализация қилиш бўйича ушбу Кодекснинг **242-моддасига** мувофиқ аниқланадиган айланма амалга оширилган санага тўғри келмаса, мазкур саналарда чет эл валютаси курсларидаги фарқ туфайли юзага келган тушум суммасидаги ижобий ёки салбий фарқ солиқ базасини белгилашда ҳисобга олинмайди. Бундай ижобий ёки салбий фарқ ушбу Кодекснинг **XII бўлимига** мувофиқ бошқа даромадлар ёки бошқа харажатлар таркибида сотувчи томонидан ҳисобга олиниши лозим.

Ушбу Кодекснинг **239-моддасига** мувофиқ ўз эҳтиёжлари учун солиқ солиш объекти деб эътироф этиладиган товарлар берилган (хизматлар кўрсатилган) тақдирда, солиқ базаси солиқ тўловчи томонидан ушбу бобга мувофиқ аниқланади.

248-модда. Солиқ базасини аниқлаш тартиби

Агар ушбу моддада бошқача қоида назарда тутилмаган бўлса, солиқ базаси ушбу Кодекснинг **176-моддаси** талабларини ҳисобга олган ҳолда, акциз солиғини (акциз тўланадиган товарлар, хизматлар учун) ҳисобга олиб, унга солиқни киритмаган ҳолда, битим тарафлари томонидан қўлланилган нархдан (тарифдан) келиб чиққан ҳолда реализация қилинадиган товарларнинг (хизматларнинг) қиймати сифатида аниқланади.

Харидорларга реализация қилиш бўйича айланмани амалга ошириш санасида чегирмалар (бошқа тижорат бонуслари) берган солиқ тўловчи солиқ базасини бундай чегирмалар (тижорат бонуслари) чегириб ташланган ҳолдаги нархдан (тарифдан) келиб чиққан ҳолда аниқлайди.

Солиқ базаси қуйидаги ҳолларда товарларнинг (хизматларнинг) Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ

қўмитаси томонидан белгиланган тартибга мувофиқ аниқланадиган бозор қийматидан келиб чиққан ҳолда аниқланади:

1) товарларни (хизматларни) бошқа товарларга (хизматларга) айирбошлаб реализация қилишда;

2) агар ушбу Кодекснинг 239-моддаси биринчи қисми **2-бандида** ёки иккинчи қисмининг **2-бандида** бошқача қоида назарда тутилмаган бўлса, товарларни (хизматларни) бепул беришда (кўрсатишда);

3) юридик шахснинг мол-мулкидан ушбу Кодекснинг 239-моддаси тўртинчи қисми **6-бандига** мувофиқ шахсий мақсадларда фойдаланишда.

Агар битимнинг нархи товарларнинг (хизматларнинг) бозор қийматидан паст ёки юқори бўлса, солиқ органлари солиқ базасига тузатиш киритишга ҳақли. Солиқ тўловчи бундай қарор юзасидан битимнинг нархи бозор нархларига мувофиқлигини ва солиқ тўлашдан бўйин товлашга қаратилмаганлигининг асосларини тақдим этиш йўли билан низолашишга ҳақли.

Ўзбекистон Республикаси ҳудудига олиб кирилган (импорт қилинган) товарларни реализация қилиш чоғида солиқ базаси ушбу товарларни олиб кириш (импорт қилиш) чоғида бюджетга ҳақиқатда тўланган солиқ ҳисоблаб чиқарилган қийматдан паст бўлиши мумкин эмас.

Қайтариб бериш шарти билан қайта ишлашга берилган хом ашё ва материаллардан товарлар ишлаб чиқариш бўйича хизматлар реализация қилинган тақдирда, солиқ базаси уларни қайта ишлашга доир хизматларнинг қиймати асосида, унга солиқни киритмаган ҳолда, акциз тўланадиган товарлар бўйича эса уларни қайта ишлашга доир хизматларнинг қиймати асосида, ушбу Кодексга мувофиқ

ҳисоблаб чиқарилган акциз солиғи ҳисобга олинган ҳолда аниқланади.

Объектларни қуришда, шу жумладан объектларни фойдаланиш учун тайёр қилиб қуришда, қурилиш-монтаж, таъмирлаш-қурилиш, ишга тушириш-созлаш, лойиҳа-қидирув ва илмий ишларни, шунингдек узоқ технологик (бир ҳисобот давридан ортиқ) даврийликдаги бошқа узоқ муддатли шартномаларни бажаришда солиқ базаси ҳар бир календарь ойнинг охирида ҳақиқатда бажарилган ишлар ҳажмининг ушбу Кодекснинг **303-моддасига** мувофиқ солиқ базаси киритилмаган ҳолда аниқланадиган қиймати асосида аниқланади. Агар шартномага биноан бу ишларни материаллар билан таъминлаш мажбурияти буюртмачининг зиммасида бўлса, ушбу материалларга бўлган мулк ҳуқуқи буюртмачининг ўзида сақланиб қолган тақдирда, солиқ базаси бажарилган ҳамда тасдиқланган ишларнинг қийматидан келиб чиққан ва буюртмачи материалларининг қийматини солиқ базасига киритмаган ҳолда аниқланади.

Жисмоний шахсларга меҳнат ҳақи ҳисобига ёки дивидендлар тўловлари ҳисобига товарлар берилганда (хизматлар кўрсатилганда), шунингдек ушбу Кодекснинг **239-моддаси** тўртинчи қисми **3-бандида** белгиланган ҳолларда солиқ базаси товарларнинг (хизматларнинг) ушбу модданинг **биринчи қисмига** мувофиқ аниқланадиган қийматидан келиб чиққан ва солиқни ҳисобга олган ҳолда аниқланади.

Эркин божхона ҳудудининг божхона режимига солиқ тўламасдан жойлаштирилган товар йўқотилганда солиқ базаси ушбу Кодекснинг **254-моддаси** **биринчи қисмига** мувофиқ аниқланади.

Товарларни (хизматларни) олишга бўлган ҳуқуқни берувчи ваучерни реализация қилиш чоғида ваучернинг солиқ ҳисобга олинган ҳолдаги қиймати солиқ базаси бўлади.

Олиб сотиш учун жисмоний шахслардан олинган автомобиллар ва уй-жой кўчмас мулк объектлари реализация қилинган тақдирда, солиқ базаси солиқ суммасини ўз ичига оладиган, реализация қилиш нархи ва сотиб олиш қиймати ўртасидаги ижобий фарқ сифатида аниқланади.

Фойда солиғини ҳисоблаб чиқаришда ушбу Кодекснинг **317-моддасига** мувофиқ харажатлари чегирилмайдиган солиқ тўловчининг ўз эҳтиёжлари учун ўзи ишлаб чиқарган товарлардан фойдаланилганда (ўз кучи билан хизматлар кўрсатилганда), солиқ базаси ушбу товарларнинг (хизматларнинг) бундай солиқ тўловчи томонидан ўтган 90 кун давомида реализация қилинган айнан шундай (улар мавжуд бўлмаганда шунга ўхшаш) товарларнинг (хизматларнинг) ўртача ўлчанган нархидан келиб чиққан ҳолда ҳисоблаб чиқарилган қиймати сифатида, кўрсатилган даврда бундай реализация мавжуд бўлмаганда эса акцизлар ҳисобга олинган (акцизости товарлар учун) ва солиқ қўшилмаган бозор нархларидан келиб чиққан ҳолда аниқланади.

Ушбу бўлимга мувофиқ реализация қилишга доир айланмалари солиқ солинмайдиган айланмалар бўлган чипталар, абонементлар, йўлланмалар (жойсиз даволаниш учун берилган ҳужжатлар) ва хизматларни олиш ҳуқуқини берувчи бошқа ҳужжатлар реализация қилинган тақдирда, солиқ базаси солиқ суммасини ўз ичига оладиган, реализация қилиш нархи ва уларни сотиб олиш нархи ўртасидаги ижобий фарқ сифатида аниқланади.

Солиқ базасини аниқлашнинг бошқа шартлар ва ҳолатларни ҳисобга оладиган ўзига хос хусусиятлари ушбу Кодекснинг **249 — 256-моддаларида** белгиланади.

249-модда. Молиявий ижара (лизинг) шартномалари бўйича операциялар амалга оширилганда солиқ базасини аниқлашнинг ўзига хос хусусиятлари

Мол-мулк молиявий ижарага (лизингга) берилган тақдирда, ижарага берувчининг (лизингга берувчининг) солиқ базаси барча даврий ижара (лизинг) тўловлари суммаси (шу жумладан, қайтариб сотиб олиш суммаси, агар шартномада шундай сумма назарда тутилган бўлса) сифатида, ижарага берувчининг (лизингга берувчининг) фоиз ҳисобидаги даромади чегириб ташланган ва солиқ ҳисобга олинмаган ҳолда аниқланади.

Ижарага олувчи (лизингга олувчи) томонидан молиявий ижара (лизинг) шартномасининг шартлари бажарилмаганлиги сабабли молиявий ижара (лизинг) объекти қайтарилган тақдирда, солиқ базаси ижарага олувчи (лизингга олувчи) томонидан объект қайтарилган санада бундай объект учун ўзи тўламаган ижара (лизинг) тўловларининг суммаси миқдорида фоиз ҳисобидаги харажат чегириб ташланган ва солиқ ҳисобга олинмаган ҳолда аниқланади.

Ушбу Кодекснинг **246-моддасига** мувофиқ солиқ солишдан озод этилган, олиб кирилган технологик асбоб-ускуналар молиявий ижарага (лизингга) берилганда солиқ базаси мазкур асбоб-ускуналарни сотиб олиш нархи ва реализация қилиш нархи ўртасидаги ижобий фарқдан келиб чиқиб аниқланади.

250-модда. Воситачилик (топширик), транспорт экспедицияси шартномалари бўйича операциялар амалга оширилганда солиқ базасини аниқлашнинг ўзига хос хусусиятлари

Комитентнинг (ишонч билдирувчининг) топшириғига кўра комитентга (ишонч билдирувчига) тегишли бўлган товарлар реализация қилинган тақдирда, воситачилик (топширик) шартномасининг шартларига мувофиқ бўлган шартлар асосида воситачи (ишончли вакил) томонидан учинчи шахс билан тузилган битим бўйича комитент (ишонч билдирувчи) бундай учинчи шахсга хизматлар кўрсатганда солиқ базаси қуйидагича аниқланади:

1) воситачининг (ишончли вакилнинг) солиқ базаси — унинг солиқни ўз ичига оладиган воситачилик ҳақи миқдорида;

2) комитентнинг (ишонч билдирувчининг) солиқ базаси — комитентнинг (ишонч билдирувчининг) топшириғига кўра воситачи (ишончли вакил) томонидан реализация қилинган товарларнинг қиймати, шунингдек солиқни киритмаган ҳолда воситачи (ишончли вакил) томонидан учинчи шахс билан тузилган битим бўйича комитент (ишонч билдирувчи) бундай учинчи шахсга кўрсатган хизматларнинг қиймати миқдорида.

Солиқ солишдан озод этиш солиқ солишдан озод этиладиган товарларни (хизматларни) реализация қилиш билан боғлиқ бўлган воситачилик (топширик), транспорт экспедицияси шартномалари асосида хизматлар кўрсатишга нисбатан татбиқ этилмайди.

Воситачилик (топширик) шартномаси шартларига мувофиқ бўлган шартлар асосида комитент (ишонч билдирувчи) учун унинг топшириғига кўра олинган товарлар воситачи (ишончли вакил) томонидан комитентга

(ишонч билдирувчига) берилган тақдирда, учинчи шахс томонидан воситачи (ишончли вакил) билан тузилган битим бўйича бундай учинчи шахс комитент (ишонч билдирувчи) учун хизматлар кўрсатганда воситачининг (ишончли вакилнинг) солиқ базаси унинг солиқни ўз ичига оладиган воситачилик ҳақи миқдорида аниқланади.

Транспорт экспедицияси шартномасида белгиланган, транспорт экспедицияси шартномаси бўйича мижоз бўлган тараф учун ташувчи ва (ёки) бошқа етказиб берувчилар томонидан хизматлар кўрсатилган тақдирда, экспедиторнинг солиқ базаси транспорт экспедицияси шартномасида назарда тутилган, унинг солиқни ўз ичига оладиган ҳақи миқдорида аниқланади.

251-модда. Корхона мол-мулк мажмуаси сифатида реализация қилинганда солиқ базасини аниқлашнинг ўзига хос хусусиятлари

Корхона мол-мулк мажмуаси сифатида реализация қилинганда, солиқ базаси ушбу моддада белгиланган тартибда, уни реализация қилишнинг солиқни ўз ичига оладиган нархи миқдорида, ушбу корхона мол-мулкнинг ҳар бир солиқ объекти бўйича алоҳида аниқланади.

Агар корхонани реализация қилиш нархи унинг таркибига кирадиган жами мол-мулкнинг баланс қийматидан паст бўлса, корхонани реализация қилиш нархининг мазкур мол-мулкнинг баланс қийматига нисбати сифатида аниқланадиган тузатиш коэффициенти қўлланилади.

Агар корхонани реализация қилиш нархи унинг таркибига кирадиган жами мол-мулкнинг баланс қийматидан юқори бўлса, корхонани реализация қилишнинг

дебиторлик қарзи суммасига ва қимматли қоғозлар қийматига камайтирилган нархининг реализация қилинган корхона таркибига кирадиган мол-мулкнинг дебиторлик қарзи суммасига ва қимматли қоғозларнинг қийматига камайтирилган баланс қийматига нисбати сифатида аниқланадиган тузатиш коэффиценти қўлланилади. Ушбу қисмга мувофиқ тузатиш коэффиценти хисоб-китоб қилишда қимматли қоғозларнинг қиймати, агар у фақат бозор қиймати бўйича қайта баҳоланган бўлса, чиқариб ташланади.

Мол-мулкнинг ҳар бир турини реализация қилиш нархи унинг баланс қийматининг ушбу модданинг **иккинчи ўқинчи қисмларида** назарда тутилган тартибда белгиланадиган тузатиш коэффицентиға кўпайтмаси сифатида аниқланади.

Ушбу модданинг **ўқинчи қисмида** назарда тутилган ҳолатда, дебиторлик қарзининг суммасига доир тузатиш коэффиценти қўлланилмайди. Агар бундай ҳолда қимматли қоғозларнинг қиймати қайта баҳоланган бўлса, мазкур коэффицент уларнинг қийматига нисбатан ҳам қўлланилмайди.

Корхона сотувчиси томонидан корхона сотилган нархни кўрсатган ҳолда жамлама ҳисобварақ-фактура тузилади.

Жамлама ҳисобварақ-фактурада асосий маблағлар, номоддий активлар, ишлаб чиқариш учун мўлжалланган ва ишлаб чиқариш учун мўлжалланмаган мол-мулкнинг бошқа турлари, дебиторлик қарзининг суммалари, қимматли қоғозларнинг қиймати ҳамда баланс активларининг бошқа позициялари мустақил позицияларга ажратилади. Жамлама

ҳисобварақ-фактурага инвентаризация далолатномаси илова қилинади.

Жамлама ҳисобварақ-фактурада ҳар бир мол-мулк турининг нархи ушбу модданинг **бешинчи қисмида** назарда тутилган ўзига хос хусусиятлар ҳисобга олинган ҳолда баланс қийматининг тузатиш коэффицентига кўпайтмасига тенг деб қабул қилинади.

Реализация қилинишига солиқ солинадиган мол-мулкнинг ҳар бир тури бўйича тегишли равишда солиқ ставкаси ва тегишли солиқ суммаси кўрсатилади.

252-модда. Транспортда ташишни амалга оширишда солиқ базасини аниқлашнинг ўзига хос хусусиятлари

Йўловчиларни, багажни, юкларни ёки почтани темир йўл, автомобиль, ҳаво ёки дарё транспортида ташишлар амалга оширилганда солиқ базаси солиқни кўшмаган ҳолдаги ташиш қиймати сифатида аниқланади.

Имтиёзли тарифлар бўйича йўл ҳужжатлари реализация қилинганда солиқ базаси ушбу имтиёзли тарифлардан келиб чиққан ҳолда ҳисоблаб чиқарилади.

Сафар бошлангунига қадар харидорларга ишлатилмаган йўл ҳужжатлари учун пуллар қайтарилган тақдирда, қайтарилиши лозим бўлган суммага солиқнинг барча суммаси киритилади.

Сафар тугатилганлиги сабабли йўл давомида йўловчиларга йўл ҳужжатлари қайтарилган тақдирда, қайтарилиши лозим бўлган суммага йўловчилар юриши керак бўлган қолган масофага тегишли миқдордаги солиқ суммаси киритилади. Бундай ҳолда солиқ базасини

аниқлашда йўловчиларга ҳақиқатда қайтарилган суммалар ҳисобга олинмайди.

253-модда. Муддатли битимлар бўйича товарлар (хизматлар) реализация қилинганда солиқ базасини аниқлашнинг ўзига хос хусусиятлари

Муддатли битим деганда шартномада белгиланган муддат тугагач бевосита ушбу шартномада кўрсатилган нарх бўйича товарлар етказиб берилишини (хизматлар кўрсатилишини) тақозо этадиган битим тушунилади.

Муддатли битимлар бўйича товарлар (хизматлар) реализация қилинганда солиқ базаси ушбу товарларнинг (хизматларнинг) бевосита шартномада кўрсатилган, лекин реализация қилинган санадаги бозор нархларидан келиб чиққан ҳолда ҳисобланган қийматдан паст бўлмаган қиймати сифатида аниқланади.

Уюшган бозорда муомалада бўлмаган ҳосила молиявий воситалар реализация қилинганда солиқ базаси асос активнинг бевосита шартномада кўрсатилган, лекин реализация қилинган санадаги бозор нархларидан келиб чиққан ҳолда ҳисобланган қийматдан паст бўлмаган қиймати сифатида аниқланади.

Уюшган бозорда муомалада бўлган ва асос актив етказиб берилишини назарда тутувчи ҳосила молиявий воситаларнинг асос активи реализация қилинганда, солиқ базаси, агар ушбу модданинг **бешинчи қисмида** бошқача қоида назарда тутилмаган бўлса, асос активни реализация қилиш амалга оширилиши керак бўлган ҳамда ушбу ҳосила молиявий воситани биржа тасдиқлаган таснифлаш шартларига мувофиқ белгиланган қиймат сифатида аниқланади.

Уюшган бозорда муомалада бўлган ва асос актив етказиб берилишини назарда тутувчи опцион контрактларнинг асос активи реализация қилинган тақдирда, солиқ базаси ушбу асос активни реализация қилиш амалга оширилиши керак бўлган ва ҳосила молиявий воситани биржа тасдиқлаган таснифлаш шартларига мувофиқ белгиланган қиймат сифатида, лекин реализация қилиш санасидаги бозор нархларидан келиб чиққан ҳолда ҳисоблаб чиқарилганидан паст бўлмаган қийматда аниқланади.

Ушбу бўлимни қўллаш мақсадида опцион контракт (опцион) деганда бир тараф (опцион харидори) бошқа тарафдан (опционни сотувчидан) олдиндан белгиланган нарх бўйича асос активнинг муайян сонини сотиб олиш («колл» опциони) ёки сотиш («пут» опциони) ҳуқуқини оладиган битим тушунилади.

Ушбу модданинг **иккинчи — бешинчи қисмларини** қўллаш мақсадида товарнинг, хизматнинг ёки асос активнинг нархи акцизлар ҳисобга олинган (акциз тўланадиган товарлар учун) ва солиқ ҳисобга олинмаган ҳолда аниқланади.

Товарларнинг, хизматларнинг ёки асос активнинг бозор қиймати — ушбу Кодекснинг **VI бўлимига** мувофиқ, уларни реализация қилиш санаси эса ушбу Кодекснинг **242-моддасига** мувофиқ аниқланади.

Ушбу бўлимни қўллаш мақсадида уюшган бозорда муомалада бўлган ҳосила молиявий воситанинг таснифланиши деганда ҳосила молиявий воситанинг шартларини белгиловчи биржа ҳужжати тушунилади.

254-модда. Товарларни Ўзбекистон Республикаси ҳудудига олиб киришда солиқ базасини аниқлаш тартиби

Товарларни Ўзбекистон Республикаси ҳудудига олиб киришда солиқ базаси қуйидагиларни қўшган ҳолда ҳисоблаб чиқарилган ушбу товарларнинг қиймати сифатида аниқланади:

- 1) товарларнинг божхона тўғрисидаги қонун ҳужжатларига мувофиқ аниқланадиган божхона қийматини;
- 2) товарлар Ўзбекистон Республикасига олиб кирилаётганда тўланиши лозим бўлган акциз солиғи ва божхона божини.

Ўзбекистон Республикасининг божхона ҳудудидан ташқарида қайта ишлаш божхона тартиб-таомилига мувофиқ Ўзбекистон Республикаси ҳудудидан илгари олиб чиқилган товарларнинг қайта ишлаш маҳсулотлари ушбу ҳудудга олиб кирилаётганда солиқ базаси бундай қайта ишлашнинг қиймати сифатида аниқланади.

Солиқ базаси Ўзбекистон Республикаси ҳудудига олиб кириладиган бир номдаги, турдаги ва маркадаги товарларнинг ҳар бир гуруҳи бўйича алоҳида аниқланади.

Агар Ўзбекистон Республикасининг божхона ҳудудига олиб кириладиган товарларнинг бир туркуми таркибида бир вақтнинг ўзида ҳам акциз тўланадиган, ҳам акциз тўланмайдиган товарлар мавжуд бўлса, солиқ базаси мазкур товарларнинг ҳар бир гуруҳига нисбатан алоҳида аниқланади.

Агар Ўзбекистон Республикасининг божхона ҳудудига олиб кириладиган товарлар туркуми таркибида божхона ҳудудидан ташқарида қайта ишлаш божхона тартиб-таомилига мувофиқ Ўзбекистон Республикаси ҳудудидан

илгари олиб чиқилган товарларнинг қайта ишлаш маҳсулотлари мавжуд бўлса, солиқ базаси худди шундай тартибда аниқланади.

255-модда. Товарлар (хизматлар) чет эллик шахслар томонидан реализация қилинганда солиқ агентлари томонидан солиқ базасини аниқлашнинг ўзига хос хусусиятлари

Ўзбекистон Республикасининг ҳудуди реализация қилиш жойи бўлган товарлар (хизматлар) солиқ тўловчилар сифатида солиқ органларида ҳисобда турмаган чет эллик шахслар томонидан реализация қилинган тақдирда, солиқ базаси солиқ агентлари томонидан ушбу товарларни (хизматларни) акцизлар (акциз тўланадиган товарлар учун) ва солиқ ҳисобга олинган ҳолда реализация қилишдан олинган даромаднинг суммаси сифатида аниқланади.

Солиқ агентлари деб ушбу модданинг **биринчи қисмида** кўрсатилган товарларнинг (хизматларнинг) харидорлари (уларни олувчилар) бўлган Ўзбекистон Республикасининг юридик шахслари, якка тартибдаги тадбиркорлар (ушбу модданинг **тўртинчи қисмида** назарда тутилган ҳоллар бундан мустасно), Ўзбекистон Республикасида фаолиятни доимий муассаса орқали амалга оширувчи чет эл юридик шахслари эътироф этилади.

Агар ушбу модданинг **биринчи қисмида** кўрсатилган чет эл юридик шахслари билан ҳисоб-китобларда Ўзбекистон Республикасининг юридик шахслари, якка тартибдаги тадбиркорлар ёки чет эл юридик шахсларининг доимий муассасалари топшириқ, воситачилик шартномалари ёки бошқа воситачилик шартномалари асосида иштирок этса, бундай шахслар солиқ агентлари деб эътироф этилади. Мазкур ҳолларда солиқ базаси солиқ

тўловчи томонидан бундай товарларнинг акцизлар (акциз тўланадиган товарлар учун) ва солиқ ҳисобга олинган ҳолдаги қиймати сифатида аниқланади.

Ушбу Кодекснинг 282-моддаси **биринчи қисмида** кўрсатилган чет эл юридик шахслари реализация қилиш жойи Ўзбекистон Республикаси деб эътироф этиладиган электрон шаклдаги хизматларни кўрсатган, шу жумладан Ўзбекистон Республикасининг юридик шахсларига ёки Ўзбекистон Республикасида фаолиятни доимий муассаса орқали амалга оширувчи чет эл юридик шахсларига топшириқ, воситачилик шартномалари ёки шунга ўхшаш шартномалар асосида электрон шаклдаги хизматлар кўрсатган тақдирда, бундай хизматларнинг мазкур харидорлари солиқ агентлари деб эътироф этилади.

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида товарларни (хизматларни) реализация қилишга доир ҳар бир операция амалга оширилганда солиқ базаси ушбу бўлимнинг қоидалари ҳисобга олинган ҳолда алоҳида аниқланади.

Ушбу моддага мувофиқ солиқ агентлари деб эътироф этиладиган шахслар тегишли солиқ суммасини ҳисоблаб чиқариши, солиқ тўловчидан, у солиқ тўловчи эканлигидан ёки солиқ тўловчи эмаслигидан қатъи назар, уни ушлаб қолиши ва бюджетга ўтказиши шарт.

Агар контрактларнинг шартларига мувофиқ хизматлар чет эллик шахслар томонидан солиқни ҳисобга олмасдан тақдим этилса, ушбу хизматлар бўйича солиқ базаси солиқ агентлари томонидан кўрсатилган хизматларнинг қийматидан келиб чиққан ҳолда, солиқни ҳисобга олмасдан аниқланади. Бундай ҳолда солиқ агенти тегишли солиқ суммасини мустақил тарзда ҳисоблаб чиқариши ва бюджетга ўтказиши шарт.

Ушбу модданинг қоидалари мазкур Кодекснинг 243 — 245-моддаларида кўрсатилган товарларни (хизматларни) реализация қилишда қўлланилмайди.

Ушбу моддага мувофиқ солиқнинг тўланганлигини тасдиқловчи тўлов ҳужжати ушбу Кодекснинг 37-бобига мувофиқ тўланган солиқ суммасини ҳисобга киритиш ҳуқуқини беради.

256-модда. Давлат мол-мулки билан операциялар амалга оширилганда солиқ агентлари томонидан солиқ базасини аниқлашнинг ўзига хос хусусиятлари

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари томонидан давлат мол-мулки ижарага берилганда, давлат мулкни ижарага бериш бўйича ваколатли орган солиқ агенти деб эътироф этилади. Бундай ҳолларда солиқ базаси бундай мол-мулкнинг солиқ ҳисобга олинган ҳолдаги ижара шартномасида белгиланган ижара тўлови миқдорида солиқ агенти томонидан аниқланади.

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида давлат мол-мулки реализация қилинганда (берилганда) солиқ базаси солиқ агенти томонидан аниқланади. Бундай ҳолларда ушбу мол-мулкнинг харидорлари (уни олувчилар) солиқ агенти деб эътироф этилади, бундан яқка тартибдаги тадбиркор бўлмаган жисмоний шахслар мустасно. Бундай ҳолларда солиқ базаси сотиб олинаётган (олинаётган) давлат мол-мулкнинг солиқ ҳисобга олинмасдан шартномада белгиланган қиймати миқдорида солиқ агенти томонидан аниқланади.

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида мусодара қилинган мол-мулк, суднинг қарорига биноан реализация қилинадиган мол-мулк, эгасиз қимматликлар, хазиналар ва

сотиб олинган қимматликлар, шунингдек мерос олиш ҳуқуқи асосида давлатга ўтказилган қимматликлар реализация қилинган тақдирда, солиқ базаси ушбу мол-мулкни (қимматликларни) акциз солиғини (акциз тўланадиган товарлар учун) ва солиқни ҳисобга олган ҳолда реализация қилишдан олинган даромад суммаси сифатида солиқ агенти томонидан аниқланади. Бундай ҳолларда ушбу мол-мулкни реализация қилишни амалга оширишга ваколатли бўлган орган, ташкилот ёки якка тартибдаги тадбиркор солиқ агенти деб эътироф этилади.

Солиқ базаси ушбу моддада назарда тутилган ҳар бир операцияни амалга ошириш чоғида солиқ агентлари томонидан алоҳида аниқланади.

Ушбу моддага мувофиқ солиқ агенти деб эътироф этиладиган шахслар солиқ тўловчидан тегишли солиқ суммасини, у солиқ тўловчи эканлигидан ёки солиқ тўловчи эмаслигидан қатъи назар, ҳисоблаб чиқариши, ушлаб қолиши ва бюджетга тўлаши шарт.

Ушбу моддага мувофиқ солиқ тўланганлигини тасдиқловчи тўлов ҳужжати харидорга тўланган солиқ суммасини ушбу Кодекснинг **37-бобига** мувофиқ ҳисобга олиш ҳуқуқини беради.

257-модда. Солиқ базасига тузатиш киритиш

Солиқ тўловчида солиқ базасига тузатиш киритиш қуйидаги ҳолларда амалга оширилади:

- 1) товарлар тўлиқ ёки қисман қайтарилганда;
- 2) кўрсатилган хизматлардан воз кечилганда;

3) битим шартлари ўзгарганда, шу жумладан жўнатилган товарларнинг, кўрсатилган хизматларнинг нархи ва (ёки) сони (ҳажми) ўзгарганда;

4) товарларни (хизматларни) сотувчи томонидан чегирмалар берилганда. Ушбу бандда назарда тутилган тузатиш киритиш, агар сийловлар бериш шартлари шартнома шартларида ёки солиқ тўловчининг нарх (тариф) сиёсатида назарда тутилган бўлса, илгари амалга оширилган товарларни (хизматларни) етказиб бериш бўйича солиқ базасини камайтиради. Бундай шартлар товарлар етказиб бериш (хизматлар кўрсатиш) шартномасининг муайян шартларини харидор томонидан бажаришни, шу жумладан товарларнинг (хизматларнинг) муайян ҳажмини олишни ва муддатидан олдин ҳақ тўлашни назарда тутиши мумкин.

Солиқ базасига уни камайтириш ёки кўпайтириш тарафга тузатиш киритиш бир йиллик муддат доирасида, кафолат муддати белгиланган товарлар (хизматлар) бўйича эса кафолат муддати доирасида амалга оширилади.

Солиқ тўловчида солиқ базасига тузатиш киритиш товарларга (хизматларга) ҳақ тўлаш бўйича мажбурият ушбу Кодекснинг **313-моддасига** мувофиқ умид қилиб бўлмайдиган қарздорлик деб эътироф этилганда ва уни ҳисобдан чиқариш лозим бўлган ҳолларда ҳам амалга оширилади. Бундай ҳолда тузатиш киритиш тартиби Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитаси томонидан белгиланади.

Солиқ базасига тузатиш киритиш (салбий ёки ижобий) қўшимча ҳисобварақ-фактура ёки ушбу модданинг **биринчи қисмида** кўрсатилган ҳолатлар юзага келганлигини тасдиқловчи бошқа ҳужжатлар асосида ва ушбу модданинг

биринчи қисмида назарда тутилган ҳоллар рўй берган солиқ даврида амалга оширилади.

Солиқ базаси хатоларни тузатиш натижасида ўзгартирилган тақдирда, шунингдек илгари ёзиб берилган ҳисобварақ-фактурага ўзгартиш ва (ёки) қўшимчалар киритиш зарур бўлганда ушбу модданинг қоидалари қўлланилмайди. Бундай ҳолда илгари ёзиб берилган ҳисобварақ-фактура бекор қилинади ва унинг ўрнига қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда тузатилган ҳисобварақ-фактура расмийлаштирилади.

Товарларни (хизматларни) етказиб берувчи томонидан солиқ базасига тузатиш киритиш амалга оширилаётганда, харидор етказиб берувчи томонидан расмийлаштирилган қўшимча ҳисобварақ-фактура асосида илгари ўзи ҳисобга олиш учун қабул қилган солиқ суммасига тегишли тарзда тузатиш киритади (кўпайтиради ёки камайтиради).